

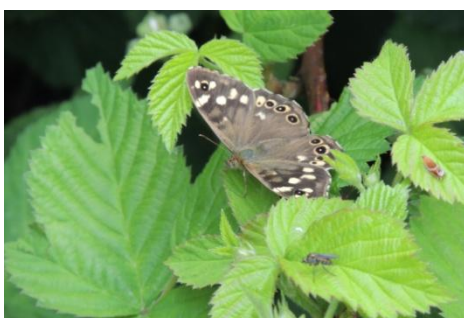

EXCURSIE VLINDERWERK GROEP NAAR KAMPINA

Zaterdag 25 april vond de eerste excursie van dit jaar van de vlinderwerkgroep plaats. We gingen naar de Kampina om te speuren naar het Oranjetipje.

Dit prachtige vennengebied is ontstaan na de laatste ijstijd. Op veel plekken is nog te zien, hoe de krachtige poolwind het zand tot heuvels heeft opgeblazen. De lagere delen vulden zich met regenwater en een leemlaag in de bodem zorgde dat het water niet weg kon lopen. Er bleven tientallen vennen achter die de basis vormen van de huidige natuurgebieden Kampina en Oisterwijkse Bossen en Vennen. In de voormalige landbouwgronden in Smalwater, Banisveld en het Dal van de Beerze ontstaat nieuwe natuur. Beken hebben hun meanderende loop teruggekregen en mogen overstromen. Het half open landschap van Banisveld vormt nu een natuurlijke verbinding met de Mortelen en daardoor met andere natuurgebieden in het Groene Woud.

Het weer, daar zullen we maar niet over praten, geen vlinderweer, maar: “gaan we niet, dan weten we zeker dat we niets zien” luidt ons motto. We hebben de wandelroute Banisveld gedaan, vanaf de P aan de Kempse Weg, een zeer afwisselende route. Op de parkeerplaats aten we eerst een boterhammetje, en noteerden ondertussen verschillende vogels: koolmees, houtduif, fitis (die krijgt gelijk vandaag), vink, tijftjaf, grote bonte specht, merel, zwartkop en roodborst. Voorwaar een mooi begin voor een vogelaar! Vol goede moed gingen we op pad, langs een wei vol aanlokkelijke paardenbloemen en pinksterbloemen, maar geen vlinder te bekennen! Wel liet de koekoek van zich horen. Door een vergrast heidegebied wandelden we naar het dal van de Beerze, een natuurontwikkelingsgebied. Hier was de Beerze in de 20^e eeuw rechtgetrokken om het water snel van de akkers af te voeren, maar kort geleden is de loop weer verlegd en kronkelt de Beerze weer vrolijk door het landschap. De grote canadese gans en de grauwe gans hebben het hier reuze naar hun zin, de Kievit en de scholekster nestelen hier. Ook een boompieper zong zijn lied. In de lucht zweefde een buizerd. Langs de bosrand zijn jonge boompjes aangeplant om een geleidelijke overgang te creëren naar de bossen van de Kampina. Een gaai vloog voor ons uit in de laan, waar krent en inlandse vogelkers stonden te bloeien. Het werd even wat warmer en zowaar: de eerste vlinder liet zich zien: een bont zandooie.

We kwamen vlak langs de Beerze, waar een vistrap is aangelegd. Over het boogbruggetje gaan we richting Banisveld, over een smal dijkje met aan onze rechterhand Smalbroeken en links kleine door hagen omzoomde weilandjes, met daarin weer volop pinksterbloemen. En jawel: de koningin van de weide, of moet ik zeggen koning (?) was ook aanwezig: het Oranjetipje, een mannetje, vliegt hier rond!

Het Oranjetipje is een gemakkelijk te herkennen voorjaarsvlinder die, heel toepasselijk, rond Koningsdag te vinden is. Het mannetje van deze soort valt op door de grote oranje vlek in de voorvleugelpunt. Bij het vrouwtje ontbreekt deze karakteristieke vlek. De onderkant van de achtervleugel is geelgroen gemarmerd. Het is een algemene standvlinder die verspreid over het hele land voorkomt. Hij vliegt op beschutte plaatsen in vochtige hooilanden en zonnige ruigten in bosranden waar de waardplant, de plant waar de vlinder de eitjes op legt, groeit.

De twee belangrijkste waardplanten van het oranjetipje zijn pinksterbloem in vochtige graslanden en look-zonder-look op half beschaduwde plaatsen. Daarnaast wordt een groot aantal andere kruisbloemigen als waardplant gebruikt. In beschutte tuinen gebruikt de soort bijvoorbeeld wel judaspenning of damastbloem en in de duinen vooral ruige scheefkelk, hoewel daar ook voldoende look-zonder-look te vinden is. Het vrouwtje heeft een voorkeur voor waardplanten die op zonnige beschutte plaatsen groeien zoals in greppels of in hooilanden nabij struweel of bosranden. Vooral grote, opvallende planten met veel bloemhoofdjes die niet of nauwelijks bloeien worden gebruikt. Het vrouwtje landt op een geschikte bloemknop, steekt de antennen recht naar voren en kromt het achterlijf. Dan wordt één eitje vlak onder de knop op de bloemsteel afgezet. Hierna vliegt ze meestal naar een plant in de buurt om te rusten of nectar te drinken. De eitjes scheiden een stof af die andere vrouwtjes ervan weerhoudt nog een eitje op de plant af te zetten. Eén pinksterbloem biedt doorgaans onvoldoende voedsel voor meer dan één rups. Bovendien zijn de rupsen kannibalistisch. Eitjes die later op een bezette plant worden afgezet hebben daarom nauwelijks overlevingskansen.

Van half mei tot half juni leeft hij als rups. De jonge rups eet eerst de eischaal op, daarna voedt hij zich met de hawtjes. Wanneer de hawtjes op zijn, eet hij van de bloemsteeltjes en blaadjes of zoekt een nieuwe plant. De rups eet vooral in de vroege ochtend. Als hij zich gaat verpoppen verlaat hij de waardplant. Hij klimt dan langs allerlei planten omhoog en verplaatst zich al zwiepend van de ene naar de volgende plant om uiteindelijk een plekje op een boom, struik of stengel uit te kiezen. Rond deze stengel worden draden gesponnen, waarna de rups zich van onder naar boven stevig inspint. Vanaf juni verpopt het oranjetipje zich al en zo overwintert hij ook. De bruine gordelpop heeft twee spitse uiteinden en hangt tegen een stengel in de kruidlaag. De soort overwintert als pop.

De vlinder vliegt van half april tot eind mei in één generatie. De mannetjes verschijnen een tot twee weken eerder dan de vrouwtjes. Het oranjetipje is een mobiele vlinder. Vrouwtjes zwerven na de bevruchting boven hooilanden op zoek naar nectar en wellicht ook om opdringerige mannetjes te vermijden. Ze keren zelden terug naar het gebied waar ze uit de pop zijn gekomen. Mannetjes vliegen vooral langs de randen van bossen en struwelen, waar ze langs vaste routes patrouilleren, langs herkenbare structuren in het landschap, zoals een houtwal, een ruige berm of een bosrand.

Mannetjes achtervolgen alles wat wit is, zelfs wel papiersnippers. Als het een vrouwtje oranjetipje blijkt te zijn, maakt hij haar het hof door wild om haar heen te fladderen. Vrouwtjes paren slechts eenmaal. Een zittend vrouwtje dat door een mannetje benaderd wordt, steekt als ze al gepaard heeft haar achterlijf in de lucht ten teken dat ze niet wil paren en wijst op die manier het baltsende mannetje af. Als het vrouwtje nog niet gepaard heeft en wel wil paren, dan volgt na de baltsvlucht van het mannetje een gezamenlijke baltsvlucht van soms wel een minuut lang. Samen landen ze in de vegetatie waarna de paring plaatsvindt. Na de paring zoekt het mannetje verder naar andere vrouwtjes. Als een langs vliegend vrouwtje door een mannetje wordt benaderd en niet wil paren gaat ze snel zitten en steekt haar achterlijf in de lucht en slaat met haar vleugels. Het mannetje dringt dan niet lang aan en geeft het meestal na een paar seconden op. We hoorden hier ook de boomklever en de groenling, beiden met hun karakteristieke roep. In de weilanden vlogen ook nog een aantal klein geaderde witjes rond.

We arriveerden bij het Banisveld, een open en gevarieerd terrein van 70ha voormalige landbouwgrond. De bemeste grond is afgegraven en er zijn diverse poelen aangelegd. De afgraving van het gebied bracht de originele zandgrond weer aan de oppervlakte. In de bodem bleken talloze zaden bewaard gebleven die nu spontaan weer ontkiemen. De meest bijzondere soort die zich nu weer laat zien is het zeer zeldzame teer guichelheil, maar ook andere beschermde soorten als zonnedaauw, draadrus en moeras wolfsklauw steken weer regelmatig de kop op. We zagen hier o.a. de gaspelidoorn en de stekelbrem in bloei staan. Ook voor vogels is dit een geweldig gebied. We hoorden o.a. de veldleeuwerik, de geelgors en de groene specht, verder zagen we verschillende blauwe reigers en de wilde eend. Het Banisveld wordt begraasd door Aberdeen Angus-runderen, ook wel Groene Woudrunderen genoemd, die het landschap open moeten houden, met voldoende afwisseling van ruige bosjes en struwelen. Het gebied vormt een hele belangrijke verbinding in het Groene Woud tussen de Mortelen en Kampina/Oisterwijkse Bossen en Vennen.

Nadat we de uitzichttoren beklommen hadden, gingen de regengaatjes open. We verlieten het Banisveld en wandelden richting de Beerze, die we een stukje langs de vistrap af volgden. De vroeger gekanaliseerde loop en de oorspronkelijke loop komen hier bij elkaar, een mooie plek voor vlinders en libellen, als het zonnetje schijnt. Helaas liet het die ons in de steek....

Langs een aantal poelen en via Balsvoort vervolgden we de route. Hier ontstond begin 14^e eeuw een gehuchtje met een vijftal boerderijtjes. De boerderijen zijn inmiddels verdwenen, maar de akkers, poelen, weilanden en houtwallen zijn nog steeds zichtbaar. Om de wandelaar een beeld te geven van hoe een boerderij er vroeger uitzag, zijn wat lage muurtjes gemetseld. Op de voormalige enclave zijn ook enkele fruitbomen geplant. De kleinschalige akkers werden vroeger spiraalsgewijs geploegd en bemest. Zo kregen de akkers door de eeuwen heen een steeds bollere vorm. Ze worden door Natuurmonumenten ingezaaid met een kruidenrijk graanmengsel.

We belandden op het uitgestrekte heide- en vennengebied van de Kampina. Op vochtige plekken bloeide de gagel nog, met die heerlijke geur. Via de Melaniedreef, waar we de roodborsttapuit, de wulp en de blauwborst zagen, wandelden we naar Huize Kampina. Hier hoorden we de zanglijster zijn liedje zingen. Door een laan met oude bomen kwamen we uit bij de Beerze. We liepen een stuk langs de meanderende beek af, een paradijselijke oord waar o.a. de ijsvogel broedt. Veel te snel waren we weer bij het boogbruggetje, waar we nog even op het bankje nagenoten alvorens het laatste stukje naar de P te aanvaarden. Het zonnetje kwam er toch nog even door, en daar kwam nog een klein geaderd witje gedag zeggen. Ondanks het minder goede vlinderweer konden we terugkijken op toch een mooie wandeling door dit prachtige gebied.

Tot een volgende keer!

Fia Grootzwagers

